

Pri. 59. num. 46.

EXERCITATIO IVRIS CIVILIS

1772, 34

AD

L. LXXIX. D. AD LEGEM

FALCIDIAM

QVAM

P. 296.

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

PRAESIDE

CHRISTIANO RAV

PHILOSOPH. ET IVRIS VTRIVSQVE DOCTORE

DIE XV. APRILIS A. O. R. CIOCCCLXXII.

H. L. Q. C.

DEFENDET

AVCTOR

SAMVEL BERTHOLD

MERSEBURG,

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Handwritten scribbles at the top of the page.

EXERCITATIO IURIS CIVILIS

AD

L. LXXIX D. AD LEGEM

FALCIDIAM

QVAE

ILLUSTRIS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

F. R. A. E. S. I. D. E.

CHRISTIANO RAV

PHILOSOPHO ET ORATORI

DEI ET PATRIAE

IN

DEBERNDI

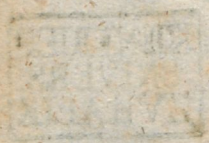
AVCTOR

SAMUEL BERTHOLD

MERSEBURG

LIPSIAE

IN OFFICINA BARTHOLOMAEI

Handwritten notes on the right margin, including the number '105' and a signature.

V I R O

CONSULTISSIMO ATQUE AMPLISSIMO

CHRISTIANO MAVRITIO SCHWOPE

ILLVST. REGIM. MERSEB. SECRETARIO, SOCIET.

LAT. IEN. SODALI.

S. P. D.

SAMVEL BERTHOLD

Multae profecto causae fuerunt, quae me mouerent, ut libellum hunc a memet ipso conscriptum et academico more defensum TIBI in primis dicarem atque consecrarem, TV Ique nominis dignitate splendoris quicquam ornamentique illi conciliarem. Neque enim solum TV auctor suasorque mihi extitisti, ut ad Iuris scientiam addiscendam animum adpellerem; verum etiam semper tot, tamque egregia beniuolentiae atque liberalitatis specimina documentaque in me edidisti, ut, si a BOEHRINGERIA, VENERABILI MATRONA, et qui ei necessitudinis vinculo iunctus est, FINDEISENO, quorum

utrius-

O R R V

utriusque magna in me merita etiam publice collaudare possum, dis-
cesserim, neminem profecto habeam, cui plura atque maiora debeam,
quam TIBI. Accipe igitur hasce laborum meorum primitias, quas
vix ulli potiori iure, quam TIBI, offerre possum; sed accipe eas
ita, ut quem saepe mitem indulgentemque iuuentutis admiratus
sum iudicem, eundem et huius scriptiunculae censorem experiar. Im-
mortale autem Numen supplex veneror atque imploro, velit, uti
ILLOS, ita et TE, una cum CONIVGE ORNATISSIMA,
et RELIQUA SPLENDIDISSIMA GENTE, saluum
semper, sospitem, atque incolumem conseruare, quo diutissime ut
omnibus, quibus prodesse benignitate Tua studioque soles, sic et inpri-
mis mihi bene cupere, rebusque meis ex voto prospicere possis.
Quemadmodum autem semper in eo maxime sum enisus, ut omnes
intelligerent, me TE colere fautorem atque patronum, ita in poste-
rum quoque, ut denuo et magis aperte videant, me nulli vnquam
pietate in TE atque obseruantia cedere, studebo efficere. Vale. Da-
bam Lips. XV. April. clcIccclxxii.

PROOEMIUM.

Cum ratio studiorum a me reddenda esset, et in publicum edendus libellus, quem academico more aduersus dissentientes defenderem, etsi ceteras quoque Iuris scientiae partes magno semper in pretio habui, tamen scribendi materiam petendam existimaui potissimum ex Iure ciuili romano, cuius quidem amore, dici vix potest, quantopere sim captus suauitateque delectatus. Habet enim profecto studium illius tantam sibi iucunditatem adiunctam, vt, qui semel ad veterum Quiritium prudentissima praecepta accurate cognoscenda, eorumque sapientissimas rationes paulo penitius indagandas examinandasque se contulerit, is non nisi inuitus ab iis recedere possit: ipsius vero huius iuris tam insignis praestantia est, magnificentia tanta, vt summi etiam viri, inter eosque teste ANT. MORNACIO ad *L. I. pr. D. de Inst. et Tur.* adeo CHRISTOPHORVS THVANVS Princeps Senatus Parisiensis, illud *scriptam rationem* eleganter appellare haud dubitauerint. Incidi autem maxime in *L. 79. D. ad Legem Falcidiam*, elegans sane fragmentum, quod de confusione patrimonii et contributione legatorum vtrisque tabulis relictorum agit, dignumque visum est, cui illustrando non nihil operae impenderem. Quamquam enim excellentissimi Icti, qui ciuilem prudentiam velut in sua possessione tenuerunt, ANT. GOVEANVS in *Comm. ad Tit. D. ad Leg. Falc. in Opp. IAC. CUIACIVS ad Papin. Quaest. in T. I. Opp. posth. et Lib. IV. Obs. c. 34.* FRANC. DVARENVS ad *Tit. D. ad Leg. Falc. in Opp. THOM. PAPILLONIVS de subst. pupill. C. VIII. in Otton. Thes. Iur. T. IV.* nec non IAC. VOORDA ad *Leg. Falcid. C. XI §. VII.* occasione *L. II. §. 5. D. h. t.* nonnulla attulerunt, quibus ob argumenti coniunctionem, illud caput quodammodo illustraretur; tamen, cum data opera in eo explicando

cando haud versati mihi viderentur, sane non nihil adhuc diligentiae meae relictum animaduerti. Tenui autem in commentatione hac eum ordinem, vt, de auctore *L. 79.* pauca praefatus, ipsius legis, quam in duas partes dispescui, explicationem adgrederer, propositurus insimul accommodatam verbis illius facti speciem ac rationem. Humanissimos autem lectores, vt benigne has pagellas excipiant, vehementer rogo atque oro.

§. I.

De Auctore L. 79.

Auctor legis 79. *D. ad Leg. Falcid.* quam illustrare instituimus, quemadmodum inscriptio luculenter testatur, est CAIVS, siue, vt in Codice Digestorum Florentino perpetuo scribitur, GAIVS, quamuis HIERON. ALEANDER in *Praef. ad Cui Inft.* et ANTON. SCHVLTING. in *Praef. ad Iurisprud. Ante Iustin.* pag. 6. secuti haud dubie ANTON. AVGVSTINVM de *Nomin. propr. π.* in *Ottou. Thes. Iur. Rom. T. I. pag. 104. lit. a.* qui sic scribendum esse monet, legi malint CAIVS, propterea, quod QVINGTILIANVS *Instit. Orat. I. c. 7.* docet, et priscae passim inscriptiones ostendunt, veteribus Latinis semper morem fuisse scribere CAIVS, etiamsi aliter pronunciauerint. Quod etsi verum esse potest, extant tamen ipso satente ANTON. AVGVSTINO *Lib. III. Emend. tap. 3. ap. Ottou. in Thes. Iur. T. IV.* alia etiam monumenta, aliquot annis ante Iustinianum conscripta, in quibus occurrit GAIVS. Conferatur EV. OTTO in *Praef. ad T. I. Thes. Iur. p. 19.* qui plura de ista re erudite disseruit. Exiit autem CAIVS, vt aetatem eius paucis attingamus, non demum Diocletiani aevo, cui THEOD. MARCILIUS *ad §. 6. Prooem. Instit.* illum adscripsit, aut adeo Iustiniani temporibus, sicut visum ANTON. VACCAE *ad prooem. D. §. 1. et FRANC. HOTOMANNO ad §. 6. Instit. c. 1.* quorum opinionem dudum exploserunt IO. GOTTL. HEINECCIUS *H. I. R. Lib. I. c. 4. §. 312.* et EV. OTTO in *Praef. T. I. Thes. Iur. c. 1.* sed iam sub Hadriano; id quod post Ant. Augustinum, Iac. Cuiacium, Iac. Ræuardum, Io. Bertrandum, Guil. Grotium, Hier. Aleandrum, Iac. Oisselium, et Aeg. Menagium, qui singuli iam in eo conuenerunt, nouis fortioribusque argumentis eiecit CAROL. FRANC. CONRADI in *Obseru. de vera aetate Cui IChi etc. in Act. Erudit. Lips. a. 1727. mens. Febr.* Et ipse CAIVS hoc non obscure

obscure indicat. Nam in *L. 7. pr. D. de reb. dub. Nostra*, inquit,
aetate Serapias Alexandrina mulier ad Diuum Hadrianum perducta est
cum quinque liberis, quos vno foetu enixa est. Et quamquam 10.
 BERTRANDVS de *Iurispr. Lib. I. cap. 20.* dubius adhuc haeret,
 vtrum c. l. intelligendus sit Ael. Hadrianus, an Antoninus Pius,
 quoniam Icti interdum, quod vno loco illum, id altero hunc Imp.
 rescripsisse dicunt, quemadmodum etiam Callistrati, Martiani, et
 Papiniani exemplis docuit, quae aliis nonnullis additis repetiit
 EVER. OTTO in *Praef. ad T. I. Thes. Jur. pag. 29. et 30.* qui et
 plura de hoc argumento disseruit, certissime tamen illo in loco Ha-
 drianum designari constat e *L. 36. D. de Solut.* vbi Iulianus Ictus,
 sub illo Imperatore clarus, id quod CAIVS illic euenisse tradit,
 sibi in Aegypto affirmatum esse testatur, nec non e *L. 3. D. si pars*
heredit. petat. in qua Paulus refert, Laelium hanc mulierem Alex-
 andria ad Hadrianum perductam vidisse. Vixit postea sub Anto-
 nino Pio, quamuis nondum provecioris aetatis fuerit, vti perpe-
 ram sibi persuasit ANTON. SCHVLTINGIVS ad *Hier. Aleandri*
Praefat. in Instit. Caii not. a. Deinde cum floruisse M. Aurelio An-
 tonino imperante, colligimus e *L. 9. D. ad SCt. Tertull.* vbi ad
 SCt. Orphitianum scribens, hunc Imperatorem sacratissimum Prin-
 cipem suum vocat, quibus verbis denotari M. Aurelium Antoni-
 num vel e *princ. Institut. de SCto Orphitiano* patet. Imo ad tem-
 pora Antonini Caracallae cum peruenisse, commonstravit IAC.
 RAEVARDVS *Coniect. Lib. III. c. 19.* cuius coniecturam stabilitum
 iuit CONRADI c. l. et cum hac ratione CAII aetas iustam vitae
 humanae longitudinem viris doctis excedere videretur, egregius
 argumentis denuo firmavit in *Parerg. II. 5. p. 280. sqq.* Urget
 enim *L. 42. D. de donat. int. vir. et vxor.* ibique sub Principe, cui-
 us Caius meminit, non cum ANT. SCHVLTINGIO ad *Vlpian.*
Fragm. VII. §. 1. et GVIL. GROTIJ *de vit. Ictor. Lib. II. c. 7.*
 Anton. Pium, neque cum EZECH. SPANHEMIO *Orb. Rom.*
Exercit. II. c. 2. Marcum, sed potius Antoninum Caracallam in-
 telligendum censet, propter Vlpiani verba in *L. 32. pr. D. de do-*
nat. int. vir. et vxor. e quibus hoc manifesto perspicui potest. Re-
 de autem IO. GOTTL. HEINECCIUS c. l. CAIVM elegantis
 ingenii Ictum vocat: erat enim profecto vir summae existimatio-
 nis, et apud ipsos veteres celeberrimus. Pomponius *L. 39. D. de*
stipulat. seruor. tanti eum aestimavit, vt familiaritatis iure suum no-
 mina-

minaret. Et fuit adeo CAIVS inter quinque illos ICros, quorum libris et scriptis vniuersis auctoritatem lectionis in iudiciis dedit IMP. VALENTINIANVS III. illustri illa constitutione ad Senatum vrbs Romae missa, quae est *L. vn. C. Th. de Respons. Prudent.* ad quam vid. IAC. GOTHOFREDVS in *comment. Tom. I. p. 33.* et IO. AVG. BACHIVS *Histor. Iur. L. III. c. IV. S. 2. §. 3. p. 552.* Quanto autem in pretio ipsum habuerit IUSTINIANVS, vel exinde potest iudicari, quod ex eius scriptis tot fragmenta excerpti et in Pandecten transferri iussit. E multis libris, quos Caius edidit, hic tantum iuuat commemorare *libros XXXII. ad Edictum Prouinciale*, quos Caracalla demum imperante ab eo compositos arbitratur CONRADI in *Obs. de vera aetat. Caii*, vbi et reliquorum tempora, quibus singuli prodierunt, diligenter inuestigauit. Et videtur quidem solus CAIVS e veteribus ICris, quantum scimus, ad Edictum Prouinciale commentatus esse. In his autem libris hoc maxime propositum tenuit, vt edicta, a magistratibus diuersis tam in Caesaris quam Senatus prouinciis proposita, ea nempe, quibus cum iure vrmano atque ciuili, Edicto perpetuo potissimum constituto, similitudo aliqua intercederet, in vnum corpus collecta interpretarentur. In quo ille, quae consuetudo tum erat ICrorum, ordinem ac rationem edicti perpetui in vrbe secutus est; id quod indicant formulae: ait *Proconsul*, ait *Propraetor*, quibus passim vtitur. Quae omnia eleganter exposuit IO. AVG. BACHIVS in *Prolus. de Edict. perpet. prouinc. p. 15. sequ.* Atque ex horum librorum, octauo decimo, quo ICtum de legatis egisse euincunt duodecim, quae ex eo libro super sunt, fragmenta, deprompta etiam est *L. 79. D. ad Leg. Falcid.* ad quam explicandam nunc propius accedamus.

§. II.

Verba L. 79. Substitutio pupillaris quatenus duplex testamentum; super hac quaestione, an inter sectas ICtorum controuersa.

Verba legis, quae ante omnia exhibenda sunt, in Codice Florentino hunc in modum leguntur: *Idem (Gaius) libro octauo decimo ad Edictum Prouinciale: In duplicibus testamentis, siue de patrimonio quaeramus; ea sola substantia spectatur, quam pater, cum moreretur, habuerit: nec ad rem pertinet, si post mortem patris filius vel adquiserit aliquid, vel deminuerit: siue de legatis quaeramus, tam*
ea

ea, quae in primis, quam ea, quae in secundis tabulis relicta sunt, in unum contribuntur, tanquam si et ea, quae a filii herede reliquisset testator, a suo herede sub alia conditione legasset. Haec auctores Βασιλικῶν Tom. V. pag. 390. quorum verba etiam iuvat apponere, ita in graecum transtulerunt: *Ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν ἐκεῖνη σκοπεῖται ἡ οὐσία. ἢ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου τελευθῶν εἴασε: καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἴτε ἤξησεν αὐτὴν ὁ παῖς, εἴτε ἐμέωσε: καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ληγάτων εἰς Φαλκιδίος γίνεται, ὅτανεὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου ληγατευθέντων δοκούντων ὑπὸ αἴρεσιν ἐκ τοῦ ἀνήβου λεληγατεύσθαι.* Quae HANNIB. FABROTIVS sic latine reddidit: *In duplicibus testamentis ea substantia spectatur, quam pater, cum moreretur, habuerit: nec refert, siue filius eam auixerit, siue diminuerit: et ex omnibus legatis una Falcidia detrahitur: tanquam si ea, quae a substituto reliquisset, ab impubere sub conditione legasset.* De varietate lectionis vix est, quod moneamus, nisi quod apud HALOANDRVM pro habuerit scriptum sic habuit. DVARENVM etiam legere reliquisset, refert BAVDOZA in Corpore iuris glossato, quod ipsius studio editum est. Non adscripsit locuta, in quo lectio haec a DVARENO posita, neque nos in eius *Opp. sub tit. D. ad Leg. Falcid.* vbi nonnulla ad *h. L.* notauit, eam inuenire potuimus. Quod si autem fides habenda BAVDOZAE, manifesto videmus, DVARENVM a genuinis verbis Florentinis plane non accessisse. Ad hoc autem caput recte intelligendum, in primis teneri debet, lata celebri illa lege Falcidia, qua cautum, *ne minus, quam partem quartam hereditatis testamento heredes taperent, et si ultra dodrantem quid legatum, tantum iis retinere liceret, ut eam partem salvam haberent L. 1. pr. D. h. t. cf. IAC. VOORDA ad Leg. Falcid. cap. 3. et CHR. MAVR. SCHWOPE histor. Leg. Falcid.* inter tot tamque difficiles quaestiones, quae intuitu exquirendae quantitatis bonorum defuncti, collatis cum ea legatis, et ponendae Falcidiae folebant enasci, in quibus extricandis veteres Icti, vti ipsorum fragmenta sub *h. t. D.* declarant, multum studii posuerunt; etiam hanc maxime orram fuisse, quomodo in substitutione pupillari hereditas computanda, Falcidiaeque ineundae ratio esset. Hanc quaestionem CAIVS L. 79. *D. h. t.* tractat, vbi vim regulae illius a veteribus traditae: *in tabulis patris et filii vna Falcidia seruat*, quae posita est in duabus rebus, nempe in contributione legatorum et confusione patrimonii, breuiter quidem, at longe clarius explicat, quam

PAPINIANVS L. II. §. 5. h. t. cuius verba adeo obscura esse scribit **FRANC. DVARENVS ad Leg. Falc. c. VIII.** vt vix vllus locus in iure civili existimetur obscurior. Ac primum quidem noster pupillarem substitutionem duplicia vocat testamenta, aequae ac postea **VLPIANVS L. I. §. I. D. si cui plus quam per Leg. Falcid. lic.** Haec duo loca **IAC. CUIACIO in not. poster. ad §. 2. Instit. de pupill. substit.** **FRANC. HOTOMANNO ad §. 3. c. 1.** et **HIER. ALEANDRO ad Caii Instit. L. II. tit. 4. §. 2.** occasionem dederunt statuendi, **Proculianos** substitutionem pupillarem duobus testamentis contineri censuisse, maxime cum apud **IAVOLENUM L. 28. D. de reb. auct. iud. pass.** Consultoris iuris haud ignari, et fortasse **Proculiani**, vt putant **HENR. BRENMANN ad Modest. Heuerm. c. VII. Sect. I. §. 6. n. 2.** et **GOTTL. AVGVST. IENICHEN de Prisco Iavoleno §. XII. pag. 22. g.** legissent verba: *Me illud maxime mouet, quod praecceptoribus tuis placet, vnum esse testamentum:* e quibus colligi volunt, **Sabinianis** hanc opinionem de pupillari substitutione sedisse, quia **IAVOLENVS** **Caelii Sapini** discipulus fuit **L. 2. §. ult. D. de Orig. Iur.** Sed recte iam monuit **ANT. SCHVLTING ad c. 1. Caii in Iurisprud. Anteiust. pag. 111.** inde non statim sequi, alios secus sensisse. Et sane viri docti, dum in **CAII** et **VLPIANI** locis praesidium opinioni suae quaerunt, non animaduertunt, tum illorum testimonia suspecta esse, cum **Herciscundi** fuerint, vt bene docuit **GOTTFR. MASCOVIVS de Sect. Sabin. et Proculian. cap. VIII. §. III. p. 127. et §. VII. p. 138.** tum veteres sibi ipse hoc modo contradicuros fuisse. Nam et ipse **VLPIANVS L. 7. §. 2. de heredit. vel act. vendit.** ait; substitutionem hanc vnum esse testamentum, et **L. 20. pr. D. de substit. pup.** etiam in iure Praetorio patris et filii testamentum pro vno haberi. Et quomodo **L. 2. §. 4. D. h. t.** dicere potuisset, constare, vnum esse testamentum, si huius rei causa inter diuersarum sectarum Ictos controuersia agitata esset, cuiusque praeterea nec **VLPIANVS**, nec vllus alius veterum Prudentum meminerunt. Res autem sic habet: Constans iuris ratio postulauit, substitutionem pupillarem vnum esse testamentum; nam vnum habet auctorem, et vniam solennitatem, estque pupillare testamentum pars et accessio paterni §. 5. *I. h. t.* quoniam prius sibi quis debet heredem scribere, deinde filio substituere; neque conuertere ordinem scripturae, vt ex **Iuliano** monet **VLPIANVS L. 2. §. 4. D. h. t.** verum potest diuerso respectu modo vt vnum, modo

vt

❖ ❖ ❖ II

vt duplex testamentum accipi. Hinc etiam IVSTINIANVS §. 2. I. h. t. Igitur, ait, in pupillari substitutione, secundum praefatum modum ordinata, duo quodammodo sunt testamenta, alterum patris, alterum filii, tanquam si ipse filius sibi heredem instituisset: aut certe unum testamentum est, duarum causarum, id est, duarum hereditatum. Et recte quidem, propterea, quod mors et patris et filii expectanda est, et duae aditiones sunt necessariae L. 2. §. 1. D. h. t. L. II. §. 2. vñ SCt. Trebell. Plura de hoc argumento disseruit MASCOVIVS c. 1. cap. IX. XVIII. 2. p. 215. sqq. vbi quoque EDM. MERILLIVM, qui etiam hoc veterum dissidium non solum agnouit, sed etiam plane innerfa ratione substitutionem hanc Proculianis pro vno; Sabinianis pro duobus testamentis habitam, commentus est, doctè confutauit.

§. III.

Prior pars L. de computatione patrimonii in pupillari substitutione.

Ait autem CAIVS: in duplicibus testamentis, siue de patrimonio quaeramus, ea sola substantia spectatur, quam pater, cum moreretur, habuerit; nec ad rem pertinet, si post mortem patris filius vel adquiserit aliquid, vel deminuerit: Est haec prima pars legis, qua Ictus agit de constituendo patrimonio in substitutione pupillari. Patrimonium, quod generaliter pro quibuscunque bonis accipitur, sicuti multis locis Iuris civilis probauit BARN. BRISSON. de Verb. sign. sub voc. patrimonium, hic denotat id, quod nobis a parentibus et maioribus relictum est, quo significatu vocem non solum CICERO Lib. II. Epist. 16. pro Dom. sua c. 58. et Lib. I. de Orator. c. 5. sed etiam Icti PAVLVVS L. 38. D. famil. ercisc. et SCAEVOLA L. 61. D. de condit. indeb. usurparunt. Patrimonii autem siue hereditatis vires exploraturum nosse oportet, quaenam annumeranda bonis a defuncto relictis, quaenam vicissim de iis detrahenda, quoque pretio aestimanda sint. Hinc rebus hereditariis annumerandum, quicquid testator moriens reliquit, ipsiusque proprium fuit, contribuendi fructus tempore mortis testatoris in fundo pendentes maturi, licet nondum percepti, L. 9. pr. D. ad Leg. Falcid. Computandum porro legatum defuncto relictum, cuius dies eo viuo cessit, tametsi repudietur ab herede, cum hereditatis aestimatio sic aucteri, ipsaque hereditas pluris venire possit, L. 26. D. de bon. li-

bertor. Huc quoque referendum, quicquid in nominibus fuit moriente testatore, ne eo quidem excepto, quod ipse debet heres, licet aditione confusum sit: *L. 21. §. 1. D. de liberat. legat. L. 71. D. de fideiuss.* hic enim, quamvis confusione liberetur, tamen locupletiores hereditatem videtur percipere *L. 1. §. 18. D. ad Leg. Falcid. L. 41. §. 2. D. de Eviction.* nec refert, qua ex causa, quove iure debeatur. Neutiquam vero hic ratio habetur vlla actionum, quae heredibus non dantur, sed simul cum actore intercidunt *L. 32. pr. D. ad Leg. Falcid.* vti pluribus tradunt interpretes ad *Tit. Inst. de perp. et temporal. action. et quae ad hered.* Deducendum contra de hereditariis bonis in ponenda Falcidiae ratione omne aes alienum, etiam quod ipsi heredi mortis tempore debitum fuerit, *L. 6. C. h. t.* Etenim sine eo deducto bona cuiusquam non intelliguntur *L. 39. §. 1. D. de V. S.* Comprehendimus autem aeris alieni appellatione, quicquid defunctum cum moreretur civili vel praetorio iure, perpetua vel temporali actione praestare oportuit, modo non sit talis actio, quae morte rei expirat, cum ea demum obligatio rei bonis deminutionem praestet, quae in heredem transit. *L. 32. pr. et §. 1. D. h. t.* Deducitur etiam quod heredis est, si qua forte, quae ad heredem pertinent, defunctus tenuit. *L. 7. C. h. t.* Aeris alieni loco ab herede deducuntur pretia seruorum testamento manumisorum, hoc est, eorum, qui libertatem directam ex testamento consequuntur *L. 39. D. h. t.* vbi *PAVLVS* haud dubie eos quoque complectitur, quos heres rogatus est manumittere *L. 36. §. 2. L. 37. §. 1. D. eod. tit.* cum libertates etiam per fideicommissum dari possint *L. 16. D. de fideic. libert.* Praeterea vero funeris impensas *§. ult. Inst. ad Leg. Falcid.* sub quibus quid intelligatur, tradit *MACER L. 37. pr. et §. 1. D. de Relig. et sunt. fun.* detrahit heres, nec non omnia, quae explicandarum venditionum causa impendit *L. 72. D. ad Leg. Falcid.* quo etiam iure recentiori a *IUSTINIANO L. ult. §. 9. C. de iur. deliber.* relati sunt sumtus facti in testamenti insinuationem, confessionem inuentarii, aliasque necessarias causas in *L. 9. C. t. l.* commemoratas. Omnibus autem his deductis, reliquae res hereditariae aestimandae sunt habita ratione locorum temporumque, quae nonnullam pretio afferre solent varietatem *L. 62. §. 1. L. 63. §. ult. D. ad Leg. Falcid.* vbi locutionem, *formale pretium*, quae in priori loco *Vlpiani* occurrit,

rit, et varie admodum exposita est a viris doctis, quorum interpretationes relatas legimus apud DION. GOTHOFREDVM ad h. l. WISSENBACHIVM ad Pand. Part. II. Dissp. VIII. §. II. et DVCKERVM de Lat. Vet. ICtor. p. 414. recte, et structurae verborum conuenienter explicat VOORDA c. l. cap. VIII. §. XIX. pretium, quod sibi quis non ex iudicio communi et rei veritate, sed arbitrio suo fingit pro affectu, vtilitateque singulari: quia palam est, illic formale pretium et iustum ac verum sibi inuicem opponi. Quemadmodum autem in vniuersum quoque refert nosse, quodnam tempus in computandis bonis defuncti sit attendendum, mortisne an aditae hereditatis, dum pretia rerum variant, ipsaque hereditas iacens vel augetur, vel minuitur, ita in primis opus illud scire in substitutione pupillari, vbi, cum duae sint hereditates, maxime dubium esse potest, vtrum ad tempus mortis paterna an filii sit respiciendum. Verum accurate hoc docuit CAIVS h. l. cum dicit: „*ea sola substantia spectatur, quam pater, cum moreretur, habuerit.*“ Et caute addit: „*nec ad rem pertinet, si post mortem patris filius vel adquisierit aliquid, vel deminuerit.*“ Etenim vti alias, ita et hic lucra et damna, quae post mortem patris emergunt, hereditatique afferuntur, soli heredi substituto cedunt. Ceterum tamen, quod dispositionem de damno bonis hereditariis illato, in solum heredem redundante attinet, eam non vsque quaque, sed adhibita distinctione accipiendam esse e L. 30. §. 2. 3. 4. 5. D. h. t. diligenter animaduertit VOORDA c. l. c. VIII. XXIII.

§. IV.

Part posterior L. de ratione Falcidiae ponenda in substitutione pupillari.

Quemadmodum vero in omni hereditate non solum sufficit patrimonii vires explorasse, sed necesse etiam est, vt legatorum modus cognoscat, Falcidiae ineundae causa; ita potissimum in substitutione pupillari, si pater testator et ab impubere et a substituto quaedam legauerit, modum hunc scire opus est, quia hic longe difficiliter videtur aestimare, quomodo ratio quartae sit ponenda. Tradidit autem hoc CAIVS ita: „*sive de legatis quaeramus, tam ea, quae in primis, quam ea, quae in secundis tabulis relicta sunt, in vnum contribuuntur, tanquam si et ea, quae a filii he-*

*rede reliquisset testator, a suo herede sub alia conditione legasset.*⁴⁴
 Haec verba continent alteram legis partem, vbi de contributione
 legatorum vtrisque tabulis relictorum ICtus exponit. Cuius he-
 redi, exhausta legatis hereditate, ius esse, quartam Falcidiam de-
 trahendi, constat. Iam quaestio oritur, cum hic veluti duo sine
 testamenta, patris et filii, quomodo quarta deducatur. Sed re-
 gula est: *in tabulis patris et filii vna Falcidia seruatur*, de cuius
 ratione erudite nonnulla coniecit IAC. VOORDA *c. l. c. XI.*
§. VII. Hanc etiam CAIVS *h. l.* ante oculos habuisse videtur, li-
 cet eius expressis verbis haud meminerit. Igitur non duplex, sed
 vna tantum quarta de omnibus legatis, quae vtrisque tabulis reli-
 cta sunt, detrahitur. Quod etiam luculenter declarat auctori-
 tate βασιλικῶν, quorum verba sic habent: καὶ ἐπὶ πάντων τῶν
 ληγάτων ἐς Φαλκιδίος γίνεται. Atque in eo conueniunt GO-
 VEANVS, DVARENVS, CVIACIVS, VOORDA, alique,
 et quidni conuenirent optimi interpretes, cum res ipsa e *L. II.*
§. 5. D. h. t. et L. I. §. I. D. si cui plus, quam per leg. Falcid. lic.
 admodum clare pateat. At enim vero, si fas est dicere, ipsa
 species, ab his allata, etiam si *L. II. §. 5. D. ad Leg. Falc.* insit,
 tamen, quod ad *L. 79. D. h. t.* attinet, mihi non penitus se
 probare videtur. Neque enim solum de eo disputandum erit,
 quomodo ratio Falcidia inaeatur, si filius, intra tempus pubertatis
 decedens, hereditatem mortuo testatore vel deminutam, vel au-
 ctam, nondum praefitis legatis, ad substitutum heredem trans-
 miserit: sicuti enim tunc euenire potest, vt longe plus capiat
 substitutus quartae hereditatis paternae, ita priori casu nihil acci-
 pit, cum integra legata ab ipso debeantur, etiam si de suo dare, et
 quod deficiat legatis, supplere teneatur. Quapropter minus re-
 ste IAC. CVIACIVS *ad Papin. Quaest. et Obseru. Lib. IV. c. 34.*
in L. II. §. 5. h. t. dictionem τὸ quadrante, reiectam a GO-
 VEANO *c. l.* cum ab imperito interprete profecta esset, et e mar-
 gine in textum irrepsisset, retineri voluit, correctus ideo a IAC.
 VOORDA *c. l. Cap. XI. §. VII. p. 279. a.* Et sane cum *de suo*
quadrante dare nihil aliud significet, quam Falcidia beneficio non
 frui, sed quartam hanc ad legata conferre teneri, sequeretur, vt
 retenta voce *quadrante* Papinianus sibimet ipso contradiceret, dum
 statim addit verba „*nec ad rem pertinet, quod ex nullo testamento*
praestatur ultra vires patrimonii.“ Adita igitur semel hereditate,
 quam

quam delatam substituto licebat repudiare, et legatarios, quibus a se legata data sunt, isto metu percussos ad partem remittendam adigere *L. 73. pr. D. h. t.* debet ille integra legata, et quod deficit, de suo supplebit. Verum de eo etiam potissimum loquimur, si tam pupillus, quam substitutus ita legatis onerati sunt a testatore, ut neuter quartam saluam habeat; quam speciem *CAIVS* maxime ob oculos habuisse nobis viderur. Itaque, quod *DVA-RENVS h. l.* scribit, „*fieri potest, ut legata relicta in tabulis primis, si per se considerentur, non excedant dodrantem; similiter et legata, quae a substituto relicta sunt, sed si confundantur, simul excedant dodrantem*“ aequae minus locum habebit, ac species ad *L. II. §. 5. h. t.* proposita. Nam si pater, quadringenta in patrimonio habens, a filio impubere, quem heredem instituit, ducenta legauit, et totidem a substituto, ita quidem, ut tota hereditas consumpta sit legatis, tamen heres tantum secundus grauatus est, dum legata a filio relicta, qui impubes adhuc decessit iis nondum praestitis, integra, ut aes alienum, soluere legatariis tenetur, et de legatis a se relictis, quartam tantum detrahere potest: contra vero primus heres plane non est grauatus, quippe qui, ultra tempus pubertatis viuens, integra quadringenta perciperet, adeoque tunc nullam plane Falcidiam deducere posset. Hac autem ratione vix mihi verisimile viderur, istam quaestionem, de duplici quarta in substitutione pupillari deducenda, oriri potuisse. Quae cum ita sint, species mihi sic viderur excogitanda, etiamsi praeuideam, nonnulla aduersus eam moneri posse. Pater, qui habet quadringenta in patrimonio, filium suum testamento heredem scripsit, relictis ab eo legatis *CCCL.* ideoque ultra dodrantem; ei substituit Titium, relictis quoque ab hoc legatis *L. Mortuo* impubere, antequam soluta legata, adit substitutus hereditatem sibi delatam, sed legatis cum a pupilli, tum a sua persona praestandis exhaustam. Quid igitur obtinet intuitu Falcidiae deducendae? Cum substitutio pupillaris veluti duplex testamentum haberetur, heres autem, a duobus diuersis testatoribus vno eodemque tempore scriptus, si in vtrisque tabulis grauatus sit, quia ultra dodrantem legatum, omnibus legatariis, qui tam ex vno, quam ex altero testamento capiunt, partem sibi debitam, adeoque duplicem quartam redde detrahat, neque tamen vlla fraus legi Falcidiae fiat: omnino etiam pupillariter substitutus videretur Falcidiam bis petere posse, ita, ut primum

primum impuberis, deinde suo nomine eam deduceret. Hoc certe probabiliter dici potuisse ante regulam illam a veteribus constitutam, et de ea re dubitatum valde fuisse scribit DVARENVS *c. l.* At enim vero, si hoc fieret, tunc non solum tempus mortis paternae, sed etiam filii impuberis in ratione Falcidiae ineunda foret spectandum. Quod ne eueniret, sed res tantum, nulla plane lucri damniae, quod pupillus fecit, ratione habita, ad eam bonorum quantitatem exigeretur, quam pater moriens reliquit, voluerunt ICI, sicuti etiam e CAYO *h. l.* perspicimus, legata vtrisque tabulis relicta in vnum contribui. Verba aliquantum difficilia sunt, ita vt eorum vim vix statim assequi possis. Habent autem hanc potestatem, vt substitutus, subducta pupilli persona, reuocetur ad intellectum institutionis *L. II. §. 6. D. ad Leg. Falc.* et ipsi patri heres quasi credatur extitisse; vt legata tabulis secundis a substituto relicta, cum his, quae primis a filio data sunt, confundantur, et communi calculo subiiciantur, perinde ac si et ipsa primis tabulis sub conditione essent relicta. Pendet enim vtique ab euentu futuro, vtum conditio sit extitura, an minus. Itaque si substitutus mortuo impubere tanquam heres primus scriptus considerandus est, facile intelligitur, semel tantum Falcidiae locum esse, nevtiquam vero eam quartam et institutum et substitutum, quantumuis vltra dodrantem oneratos, adeoque his petere posse.

§. V.

Ratio L. 79. h. l. ex L. 57. D. de R. I. arcessita.

Cum vero supra dixerimus, CAYVM videri ante oculos habuisse regulam illam, in tabulis patris et filii vna Falcidia seruetur; facile quidem apparet, cur pronunciauerit legatorum vtrisque tabulis relictorum contributionem fieri debere. At enim vero potuit quoque illi fortasse alia et remotior ratio decidendi esse, qua veluti fundamento superstructa sit illa vetus regula, quam tamen aequae minus ac ipsam regulam apposuit. Extat sane fragmentum in *L. 57. D. de R. I.* vbi CAYVS, bona, inquit, fides non patitur, vt bis idem exigatur, quod non inepte tanquam regula pro ratione substerni possit, quemadmodum nec diffitetur IAC. GOTHOFREDOVS ad *L. 57. D. de R. I.* maxime cum illud ipsum caput contineat regulam iuris, et depromptum sit ex eodem libro decimo octauo ad Edictum Prouinciale, e quo etiam *L. 79. D. ad Leg. Falc.* decerpta. Neque enim solum veteres ICI integros libros regularum iuris compo-

composuerunt, sicuti multorum exemplis egregie probauerunt
ANT. SCHVLTING ad Vlpian. Fragm. Tit. I. in Iurispr. Anteiust.
p. 560. et FRANC. CAROL. CONTRADI in Orat. de Iurispr. Re-
gul. Rom. p. 18. sed etiam in aliis diuersi argumenti libris tales re-
gulas passim attulerunt, a compilatoribus Digestorum postea sub
peculiaribus titulis positas, ut significarent, quomodo id, quod in vni-
uersum constitutum erat, ad singulas species sub certo genere con-
tintas aptari posset. Sunt enim regulae iuris breues positiones, vel
enunciationes, quibus, quid quaque de re iuris sit, breuiter enar-
ratur, ut ideo valde errent, qui iuris regulas leges esse sibi persua-
deant, cum ipso mōnente PAVLO L. I. D. de R. I. non ex regula
ius sumatur, sed ex iure, quod est, regula fiat. In hiarum autem
regularum iuris interpretatione, quae, sicut optimi interpretes do-
cuerunt, non recte suscipi potest, nisi perlectis omnibus capitibus
ex eo libro deprehensis, et quo ipsa regula petita, quō facilius aesti-
mari queat, ad quanam potissimum fragmenta vna quaeuis regula
quadret, cum et ipsi quodammodo versari debeamus, fatemur, in-
ter reliquas illas vndecim particulas et CAII libro XVIII. ad Edi-
ctum Prouinciale deceptas, nos nullum plane aliud caput intueri
potuisse, ad quod regula illa in L. 57. c. l. magis aptari possit, quam
L. 79. D. de Leg. Falc. licet glossatores, et melioris quoque notae
interpretes IAC. CUIACIUS et PETR. FABER ad R. I. longe aliter
sentiant, quorum quidem interpretationes non necesse est com-
memorare. At enim vero de IAC. GOTHOFREDI expositione
paucis adhuc videamus. Recte is affirmat, multas species viris do-
ctis afferri solere ad L. 57. c. l. veram tamen nondum appositam.
Quo igitur speciem magis regulae accommodatam subiiciat, illam
exillimat pertinere ad casum, vbi quis eandem rem eodem testa-
mento sibi saepius legatam non bis, sed semel tantum petere possit,
cum sufficiat, vel rem consequi, vel eius aestimationem: si nempe
certum aliquod corpus fuerit legatum. Nam si quantitas eadem in
eodem testamento saepius legata fuerit, tunc saepius eandem sum-
mam exigi posse, constat, perinde ac eadem res duorum testamen-
tis alicui legata, bis peti potest, dum ex altero testamento rem con-
sequitur legatarius, ex altero aestimationem. Et si vero haec GO-
THOFREDI opinio in vniuersum verissima est, et iuris praeceptis
maxime consentanea, tamen, cum loca excitata L. 34. §. I. D. de
Legat. I. et L. 66. D. de Legat. 2. tantum Vlpianum et Papinianum
aucto-

✠ ✠ ✠

auctores agnoscant, e **CAII** autem libro commemorato nullus plane a Viro Summo afferri queat, nec reapse ibi reperiatu locus, e quo appareat, **ICrum** de re eadem testamento eodem legata non bis petenda egisse; species apposita ad *L. 57. D. c. l. vix accommodari poterit*. Quae cum ita sint, aut compilatores Digestorum reprehendendi, quod ex illo **CAII** libro regulam decerpserint, nullis deprontis ex ipso **ICro** locis, ad quos illa quadrare possit, aut **IAC. RAEVARDO** ad *R. I. c. l. assentiendum*, qui in illa *L. 57. D. c. l. rationem inuenisse sibi visus est*, cur **ICrus** *L. 79. D. ad Leg. Falc.* pronunciauerit, in substitutione pupillari, cum solius patris demortui patrimonium debeat spectari, vnam tantum Falcidiam detrahendam esse. Quod nec a bona fide, i. e. aequitate abhorret.

DOCTISSIMO.
DISPUTATIONIS DEFENSORI

S. P. D.

PRAESES

Quem mihi obtulisti libellum, *VIR NOBILISSIME*, super argumento meis quidem sermonibus non commendato, sed sola *TVA* voluntate delecto, docte eleganterque elaboratum, cum posteaquam magna cum voluptate perlegi, integrum, uti accepi, Tibi reddo, nullis omnino emendationibus meis variatum, neque vllis accessionibus auctum atque locupletatum. Quamquam enim, ut ingenue fatear, in nonnullis, quae nimis confidenter proposuisse mihi videris, Tibi plane non adsentior: de sententis tamen *TVIS* vel ideo nolui quicquam minuere aut delere, quod certo noueram, *TE*, cuius ingenium atque doctrinam ex disputationibus apud me crebro institutis praeclare perspexi, omnia quae scripsisti strenue fortiterque pro cathedra esse defensurum. Quomodo autem egregium hoc diligentiae studii litterarum praestitae specimen *TIBI* ex animo gratulor, ita quoque, ut prosperis omni in vita successibus fruaris, utque imprimis industriam *TVAM* virtutemque insignem amplissima praemia consequantur, vehementer opto, me vero *TVO* fauori maximopere commendo. Vale. Scripsi Lipsiae d. IX. April. CIOCCCLXXII.

Leipzig, Diss., 1772 A-R

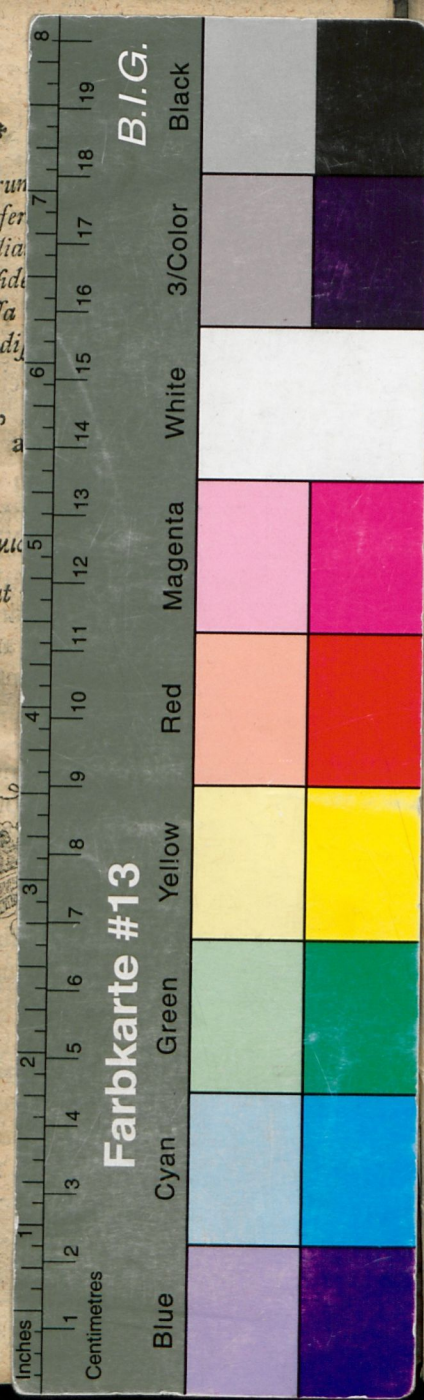

f

TA-70L

Nur 23. Stck. bisher versch.

EXERCITATIO IVRIS CIVILIS

AD

L. LXXIX. D. AD LEGEM
FALCIDIAM

QVAM

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

PRAESIDE

CHRISTIANO RAV

PHILOSOPH. ET IVRIS VTRIVSQUE DOCTORE

DIE XV. APRILIS A. O. R. CIOIOCCCLXXII.

H. L. Q. C.

DEFENDET

AVCTOR

SAMVEL BERTHOLD

MERSEBURG.

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIA.

